

Baltijos šalių lizingo plėtrą įtakojančių veiksnių analizė ES kontekste

Įvadas

Egzistuojančio investicinių lėšų poreikio akivaizdoje tiek pasauliniu, tiek nacionaliniu lygmeniu vyksta diskusijos, ar greta įprastinių finansavimo būdų biudžetinių lėšų ir kreditų sąskaita negalima būtų pagalvoti ir apie kitus, teisiškai leistinus finansavimo modelius, kurie taip pat galėtų palengvinti sunkią Lietuvos įmonių, įstaigų, namų ūkių ir netgi savivaldybių biudžetų būklę.

Lizingo paslaugų nauda makroekonominio požiūriu ypač akcentuojama besivystančioms ekonomikoms, kur, kaip teigia Tarptautinė finansų korporacija („Interantional Finance Corporation“, 1996) dauguma verslo vienetų neturi sugeneravę ilgą veiklos ir kreditingumo istorijos, nesukaupta pakankamai užstato, o bankų sektorius neretai dar restruktūrizacijos etape. Krishnan ir Moyer (Krishnan, Moyer, 1994) pabrėžia, jog lizingo paslaugų populiarumas išauga tuomet, kai auga juridinių asmenų bankroto tikimybė – apsvarstomas tikėtinas bankroto kaštų dydis, kuris lizinguojamam objektui yra mažesnis nei kitais būdais finansuojamam turtui.

Tyrimo objektas: besivystančių finansinių Baltijos šalių lizingo rinkų ir jau pažengusių ES narių lizingo rinkų tendencijos bei dinamika.

Straipsnyje atliekama lizingo portfelio dinamikos Baltijos šalyse ir ES šalyse (tarptautinės lizingo asociacijos Leaseurope narėse) analizė, kurios tikslas yra palyginti Lietuvos, Latvijos, Estijos ir ES narių ekonominės raidos ir lizingo panaudojimo lygį. Atlikus teorinių šaltinių ir praktinių tyrimų apžvalgą tapo akivaizdu, jog lizingo plėtra Baltijos šalyse ir ES narėse šalyse nėra tolygi, o detaliau skirtingą šių kreditavimo paslaugų plėtos ir efektyvumo lygmenį sąlygojančių rodiklių nebandyta analizuoti – trūksta kompleksinės informacijos apie lizingo nacionalinį paplitimą, reiškinio priežastis, kredito rinkos populiariausias paslaugas minėtuose ekonominiuose blokuose.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti lizingo paslaugų teorines prielaidas bei atlikti šių paslaugų skirtingą dinamiką Baltijos šalyse ir ES sąlygojančių veiksnių analizę, įvertinti rinkų perspektyvas 2010-2011 m.

Tyrimo problema: skirtingos savo specifika Baltijos šalių ir ES narių lizingo rinkos iš esmės yra įtakojamų tų pačių makroekonominių rodiklių ir globalių ekonominių procesų, tad tikslinga nagrinėti šių veiksnių įtakos mastą minėtiems dviems ekonominiams blokams.

Tyrimo problemos sprendimas: pasitelkus koreliacinę ir regresinę analizę, įvertinti makroekonominių veiksnių įtakos mastą, lizingo portfelių jautrumą ir atsižvelgus į ekonomikos prognozes, įvertinti, kaip kis Baltijos šalių ir ES narių lizingo portfeliai 2010-2011 m.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė ir sintezė, loginė analizė, lyginamoji analizė, statistinių duomenų analizė, koreliacinės analizės ir daugiamatės regresijos modelių pritaikymas, reikšmių prognozavimas, išvadų sintezė. Statistiniai duomenys gauti iš tarptautinės lizingo asociacijos (Leaseurope) metinių ataskaitų, Eurostat duomenų bazės, nacionalinių statistikos departamentų statistinės duomenų bazės. Atliktas šių duomenų grupavimas, palyginimas, nustatytos pagrindinės tendencijos, išanalizuoti nacionaliniai lizingo paslaugų kokybiniai rodikliai.

Tyrimo rezultatai: Susipažinus su Baltijos šalių ir ES narių lizingo rinkos rodikliais (portfelio dinamika, skvarba, objektu), taip pat su teoriškai lizingo rinkai svarbiais makroekonomikos rodikliais, pasitelkus koreliacinę ir daugiamatės regresijos modelius, nustatytas ryšys tarp lizingo portfelio ir BVP, infliacijos tempo,

eksporto lygio ir materialinių investicijų apimčių. Ryšio išraiškos metodu pateikiamos šių finansinių paslaugų portfelių reikšmių prognozės 2010-2011 m.

Lizingo paslaugų **sąvoka** šiandien pateikiama gana nevienareikšmiškai, dauguma finansininkų ir ekonomistų iki šiol nesusitaria, dėl lizingo paslaugų pobūdžio – ar tai nuoma, ar investicinis instrumentas, turintis tiek finansinių, komercinių, tiek ir teisinių, ir techninių bruožų. G.Startienė (Startienė, 2002, 274) teigia, jog tai – „ne paprasta nuoma, o specifinė, kuri priartina lizingą prie kredito“. I.Dainauskienė (1996), L.Juozaitytė (2004), V.Vaškelela (2006) lizingo paslaugas supranta kaip „netradicinę finansavimo sistemą, jungiančią ilgalaikės nuomos ir kreditavimo elementus“, o konkretizuojant teigiama, jog lizingas – „ūkinė veikla, kuriai esant ūkio subjektas sutartiniais pagrindais perleidžia teisę naudotis kitam ūkio subjektui savo nekilnojamąjį ar kilnojamąjį turtą apibrėžtam ar neapibrėžtam laikotarpiui“.

Lizingo praktinė nauda ir funkcijos

Lizingo paslaugų privalumus ir trūkumus galima susieti su paslaugų atliekamomis paslaugomis ir jų įtaka operacijų dalyvių veiklai. Šias funkcijas iliustruoja 1 lentelė.

1 lentelė

Lizingo paslaugų privalumai, trūkumai ir funkcijos

Funkcija	Privalumai	Trūkumai
Finansavimas	• Įmonė, neturėdama visos reikalingos turtui įsigyti sumos, gali juo naudotis, padengdama tik pradinį įnašą (iki 30 proc. vertės).	• Klientui tapus nemokiu, netenkama teisės naudotis lizingo objektu
	• Nesumokėtoms lėšoms pasiliekančioms įmonėje, galima plėsti veiklą, finansuoti apyvartinį kapitalą, investuoti.	• Klientui tapus nemokiu, prarandami visi lizingo mokėjimai
	• Esant skubiam naujos įrangos poreikiui, sutarties derinimas ir pasirašymas užtrunka žymiai mažiau laiko nei skolinantis iš banko (1-2 darbo dienos).	
	• Lizingo operacija yra neutrali, nes lizinguojamas objektas atsispindi lizingo įmonės balanse, t.y. nuosavo ir skolinto kapitalo santykis išlieka nepakitęs (Startienė, 2002, 277 psl.)	
	• Lizingo gavėjas naudoja mokestinėmis lengvatomis (sumažėja apmokestinamo pelno dydis, mokesčių dydis) (Startienė, 2002, 279 psl.)	
	• Lizingo mokėjimai, jei numatyta, gali būti mokami tik iš pajamų, gautų naudojant lizingo objektą, t.y. nereikia papildomų lėšų.	
Rizikos mažinimas	• Užstatas – lizinguojamas objektas, tad įmonė išvengia papildomos rizikos	• Svarbus išorinis veiksnys, kuris didina lizingo paslaugų riziką – pasikeitusios rinkos sąlygos.
	• Kur kas mažesnė rizika lizingo teikėjui nei įprasto kreditavimo atveju.	• Įmonės – klientės neįvertina savo pajėgumų ir pervertina ar netinkamai įvertina galimybes (netinkama įranga, per mažos pajamos).
	• Lizingas – nebalansinė operacija, todėl nemažėja įmonės likvidumo rodikliai, t.y. neišauga įmonės veiklos rizika.	
	• Sumažina infliacijos riziką – objektas įsigijamas fiksuota dabartine kaina, o palūkanos fiksuotos. Po kurio laiko objektas pereina mokėtojų, kai tuo tarpu jo kaina rinkoje dėl infliacijos gali būti gerokai aukštesnė.	
Dalyvių reputacija	• Gamybės priemonių gamintojai sukuria naujas realizavimo rinkas, nes naudojama nauja įranga, auga produktyvumas, produkcijos ar paslaugų kokybė.	
	• Lizingas padeda laikyti skolinto kapitalo ir investuoto kapitalo apribojimų ir normų, kadangi teisiškai lizingas nėra skolinimasis.	

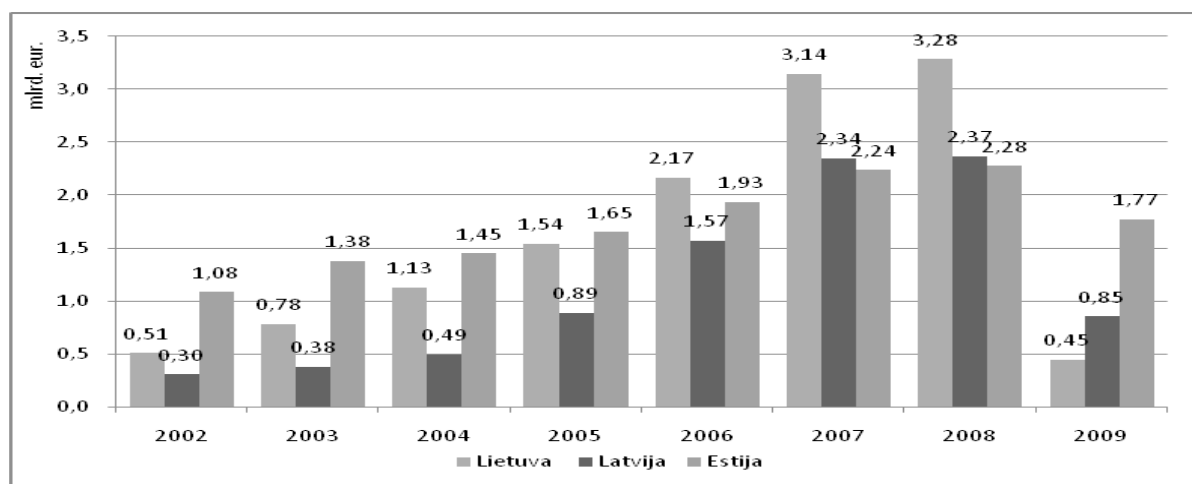
Šaltinis: sudaryta autorės pagal I.Dainauskienės (1996), L.Juozaitytės (2004), G.Startienės (2002), S.Štreimikytės (2004) V.Vaškelela (2006) informaciją.

Europos lizingo asociacijos („Leaseurope“) ekspertai pabrėžia, jog lizingas makroekonomikos mastu suteikia galimybę finansuoti verslą – t.y. suteikti papildomo kapitalo, kuris skatina veiklos efektyvumą ir produktyvumą bei didesnę sukuriama pridėtinę vertę, naujas darbo vietas bei aukštesnį pritaikomą inovacijų lygį.

Baltijos šalių ir ES-27 lizingo rinkos dinamika ir pokyčiai 2002-2009 m.

Teoriškai akcentuojama, jog Baltijos šalys yra sparčiai besivystančios ekonomikos (nepaisant 2008-2009 m. fiksuoto ženklaus ekonomikos nuosmukio), tad ir lizingo paslaugų portfeliai turėtų augti kryptingai BVP kitimo tendencijoms.

Kaip matyti iš 1 pav., kur apžvelgiama lizingo portfelio dinamika Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, aiškų rinkos lyderį sunku nustatyti: iki 2006 m. didžiausias lizingo portfelis buvo Estijoje, o nuo 2006 m. Lietuvos lizingo portfelis aplenkė šią šalį ir išliko rinkos lyderiu iki 2008 m. Latvijos lizingo rinka augo stabiliai, tačiau pagal apimtis šios šalies portfelis visu nagrinėjamu laikotarpiu iki ekonominio sunkmečio (2009 m.) buvo mažiausias ir svyravo nuo 0,2 mlrd. eur. iki 2,4 mlrd. eur. 2009 m. rinkai ženkliai susitraukus, bendras Baltijos šalių lizingo portfelis sumažėjo 158,3 proc. ir siekė 3,1 mlrd. eur. Vertinant pagal pokyčius, vieningos kitimo tendencijos kaip ir nėra (lizingo portfelis tai augo, tai mažėjo). Nors Estijos portfelio augimas didžiausias, bet vertės smukimas mažiausias. Lietuva ir Latvija iki 2009 m. atsiliko portfelio augimu, o 2009 m. beveik keturis ir tris kartus viršijo jo vertės sumažėjimo tempais.

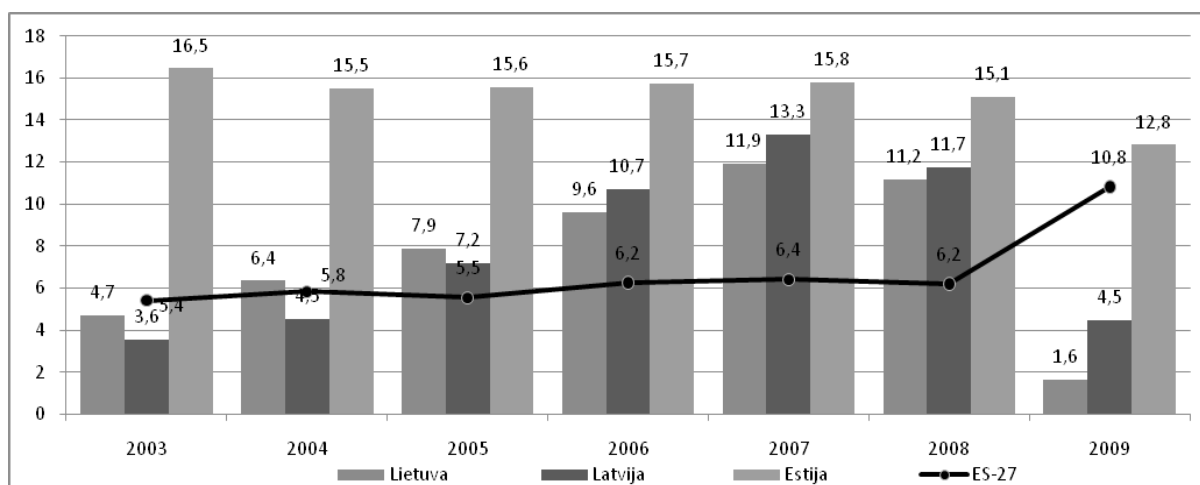

1 pav. Lizingo portfelis Baltijos šalyse palyginimas 2003-2009 m.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos banko, Latvijos banko ir Estijos banko statistinius duomenis.

ES narių lizingo asociacijos narių vidutinis lizingo portfelis buvo mažiausias iš visų nagrinėjamų ekonominių regionų bei svyravo nuo 0,51 mlrd. eur. 2002 m. iki 0,77 mlrd. eur. 2008 m., tačiau nuo 2009 m. susitraukė iki 0,65 mlrd. eur. ir sustojo ties 2004-2006 m. lygiu. Kaip jau minėta, visos Baltijos šalys viršijo ES narių vidurkį visu nagrinėjamu laikotarpiu, o didžiausia atskirtis buvo tarp Lietuvos, Latvijos, kiek mažesnis – tarp Estijos. Pagal šiuos faktus galima daryti išvadą, jog Baltijos šalys lizingo paslaugų panaudojimo mastu ženkliai viršija ES narių vidurkį.

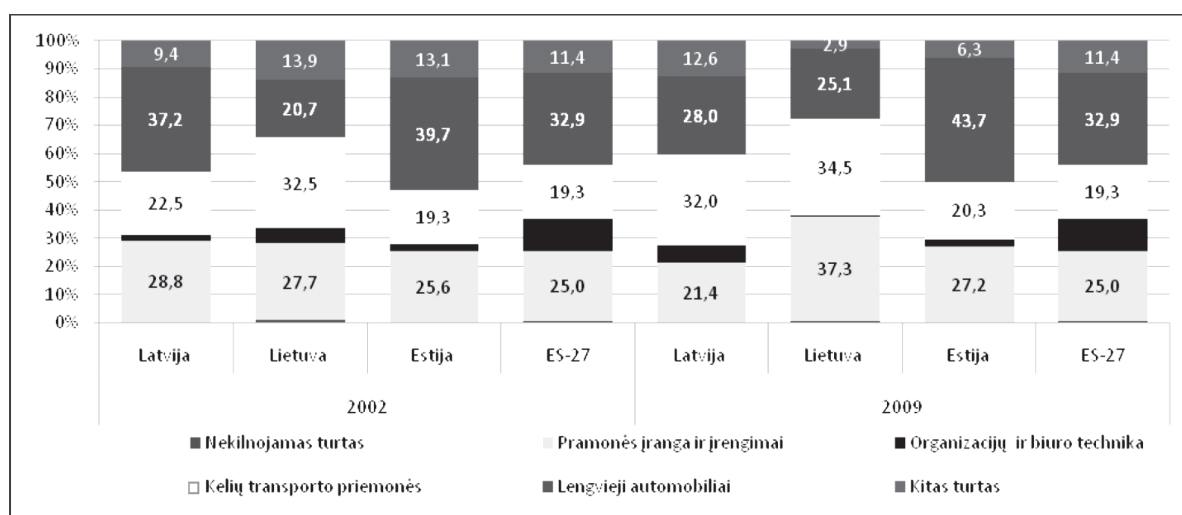
Siekiant palyginti Baltijos šalių lizingos rinkų ypatumus, eliminuojama skirtingo BVP įtaka ir apskaičiuojamas lizingo portfelio skvarbos rodiklis. Kaip matyti iš 2 pav., rodiklis aukščiausias Estijoje, o Latvijos bei Lietuvos lizingo panaudojimo mastas, palyginus su BVP, yra daugmaž vienodas – auga 2003-2007 m., o 2008 – 2009 m. mažėja. Estija, ženkliai viršydama Lietuvos ir Latvijos rodiklius (atskirtis siekia iki 11,8 proc.), taip pat viršija gana nedidelį ES narių lizingo skvarbos rodiklį. Šalyje lizingo portfelio skvarba aukščiausia 2003 m., kai siekia 16,5 proc., o Latvijoje ir Lietuvoje – 2007 m. (atitinkamai 13,3 proc. ir 11,9 proc.). Galima teigti, jog labiausiai išvystyta lizingo rinka Estijoje, o Lietuva ir Latvija daugmaž naudojasi tokio pat masto lizingo paslaugomis, kurios ženkliai atsilieka nuo Estijos lygio, tačiau viršija ES narių rodiklį. Pagal rodiklio dinamiką galima formuoti stabilią augimo tendenciją iki 2007 m., nuo 2008 m. skvarbos rodiklis mažėja.

2 pav. Lizingo portfelio skvarbos Baltijos šalyse ir ES narėse palyginimas 2002-2009 m., proc.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos banko, Latvijos banko ir Estijos banko bei Leaseurope statistinius duomenis.

Tokia situacija vertintina teigiamai, nes didesnis lizingo paslaugų panaudojimas leidžia šalims labiau pritaikyti lizingo paslaugų teikiamus privalumus veikloje, mažiau įsipareigojama, finansuojamas inovacijų taikymas, investuojama neįsiskolinant ateičiai su didžiule rizika. Kita vertus, sėkminga lizingo paslaugų pritaikymo patirtis 2009 m. netenka prasmės, nes iki ekonomikos krizės augę, lizingo portfeliai labai sumažėja Lietuvoje ir Latvijoje, kurių skvarbos rodiklis krenta iki 1998-2000 m. lygio – tai reiškia, jog įmonės nepakankamai įvertino savo pajėgumus skolintis, rinkos riziką, nesuvokė lizingo paslaugų trūkumų. Kita vertus, ekonominio sunkmečio metu dažnai atsisakoma investicijų ateičiai (lizingo), siekiant taupyti.

3 pav. Lizingo paslaugų objekto palyginimas Baltijos ir ES-27 mastu, proc.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Lietuvos banko, Latvijos banko ir Estijos banko bei Leaseurope statistinius duomenis.

Lizinguojamo **objekto pobūdis** bei jo kaita taip pat leidžia nustatyti, kokia produkcija atkreipia lizingo kompanijų dėmesį, kartu atsižvelgiama ir į subjektų poreikius – siekiama juos patenkinti kuo geriau didinant lizingo paslaugų paklausą bei gaunamas pajamas ir pelną. 2002-2009 m. Baltijos šalių lizingo rinkoje iš kilnojamojo turto paklausiausios buvo kelių transporto priemonės, kiek mažiau – pramonės įranga ir įrengimai bei lengvieji automobiliai. Nekilnojamojo turto išperkamosios nuomos būdu taip pat buvo įsigyta tiek Latvijoje (apie 25 proc. viso portfelio), tiek Lietuvoje (25 proc.), tiek Estijoje (apie 15 proc.). 2009 m. Estijos lizingo objektas dažniausiai buvo pramonės įranga bei įrengimai, kurių dalis portfelyje siekia net 32 proc., bei len-

gvieji automobiliai (22 proc.), gana dažnai lizingo obejtu tapdavo ir neįvardintas turtas (30 proc.). Lietuvoje akivaizdžiai daugiausiai lizingo objektu tampa lengvieji automobiliai (40 proc.), pramonės įranga (32 proc.), o Latvijoje 2009 m. išaugus kelių transporto priemonių daliai (nuo 15 proc. iki 31 proc.), sumažėjo nekilnojamojo turto dalis (nuo 25 proc. iki 3 proc.) bei išaugo kitų objektų dalis (iki 31 proc.). ES narės kaip lizingo paslaugų objektą tiek 2002 m., tiek 2009 m. renkasi pramonės įrangą ir įrengimus, lengvuosius autotomobilius, organizacijų įrangą ir nekilnojamą turtą. Šios tendencijos išlieka ir po septynerių metų, kai lizingo portfelio struktūra kinta vos dešimtosiomis procento dalimis.

Skirtingą lizingo paslaugų skvarbą ir apyvartos dinamiką lemiantys veiksniai

Lizingas yra kiek specinis finansavimo produktas, tačiau literatūroje (pagal L. Klapper, A. Carreta, K. Soufani) akcentuojami bendri makroekonominiai veiksniai, įtakoiantys lizingo skirtingą rinkos plėtrą ir dinamiką. Ypatingą finansų sektoriaus plėtros ryšį su nacionaliniu ekonomikos pažangumu akcentuoja A. Lakštutienė (Lakštutienė, 2005), T. Ramanauskas (Ramanauskas, 2005). Išskyrus Lietuvos ir užsienio autorių nagrinėjamus makroekonominis veiksniai, kurie sąveikauja su finansų sektoriumi, informacija susisteminama ir pateikiama 2 lentelėje.

2 lentelė

Lizingo portfelio dinamiką įtakančių veiksnių poveikis

Veiksny	Įtaka lizingo portfeliui
BVP	• Kuo labiau išvystyta ir pažengusi ekonomika, tuo didesnis verslo sektorius, tuo didesnės apyvartos. Kuo labiau auga BVP, tuo labiau auga ekonomika, tuo labiau auga investicijos (kaip BVP dalis), kurios dažnai realizuojamos per lizingą.
Infliacijos tempai	• Padeda paaiškinti lizingo paslaugų kainos augimą dėl kainų pokyčio.
Šalies eksporto lygis:	• Didelis nacionalinis pramonės sektorius ir aukštas eksporto lygis gali būti priskirti prie individualių nacionalinių kredito produktų skvarbą skatinančių veiksnių.
Materialinių investicijų lygis nacionaliniu mastu	• Kuo labiau investuojama į verslą, tuo labiau tikimasi verslo ar bendro ekonomikos augimo. Investicijomis pasirenkama ne tik pinigai, bet ir įranga, pastatai, transporto priemonės – investuojama ir per lizingo paslaugas. Kuo didesnės šalies materialinės investicijos, tuo, tikėtina, didesnis lizingo paslaugų portfelis ir apyvarta.
Kiti veiksniai	• Lizingo skvarba aukštesnė tose šalyse, kurios turi aukštesnį nepriklausomą skolos reitingą, kuris išreiškia Europos centrinio banko pasitikėjimą šalies mokumu, saugia finansine sistema. Šis vertinimas teigiamai veikia šalies kredito rinką. • Žemesnio pajamingumo lygio šalys plačiau taiko lizingą kaip alternatyvų finansavimo šaltinį dėl nepakankamo užstato. • Didesnis lizingo paslaugų panaudojimas fiksuojamas ir ten, kur yra didesnis visuminis bankų kreditas (proc. nuo BVP), nevertinant palūkanų lygio. Tai grindžiama tuo, jog lizingas nėra bankų kredito pakaitalas, tačiau didesnė bankų kredito paklausa lemia didesnę ir lizingo paslaugų paklausą (toms verslo rūšims ar vienetams, kurie negauna kredito iš bankų sektoriaus).

Šaltinis: sudaryta autorės pagal A. Lakštutienės (2005), T. Ramanausko (2005), L. Klapper (2006), A. Carreta (2004), K. Soufani (2002) informaciją.

Veiksnių įtakos faktoringo apyvartai koreliacinė bei regresinė analizė ES kontekste

Koreliacijos koeficientų matricoje dominuoja labai stiprios priklausomybės koeficientai. Apžvelgus koeficientų pasiskirstymą, galima išskirti tam tikras tendencijas: BVP labai stipriai ar stipriai įtakoja lizingo portfelį; kainų lygio ir lizingo portfelio ryšys yra stiprus ar vidutiniškas, tik Estijoje kainų lygis neįtakoja minėtų rodiklių; eksporto apimtis labai stipriai (Latvija, Estija) ar stipriai (Lietuva) koreliuoja su Baltijos šalių lizingo portfeliu. Materialinių investicijų dydis labai stipriai koreliuoja su lizingo portfeliu. Visus tirtus rodiklius, išskyrus BVP, ir lizingo portfelį sieja teigiamas statistiškai patikimas ryšys, kuris varijuoja nuo labai stipraus iki vidutiniško. ES narių, priklausančių Leaseurope asociacijai, lizingo portfelį ir vidutinį BVP, eksporto apimtis bei materialinių investicijų lygį sieja labai stiprus ryšys, tačiau infliacijos poveikis lizingo portfeliui yra kiek mažesnis nei Baltijos valstybėse – kainų pokytis labai silpnai įtakoja ES vidutinį lizingo portfelio dydį.

3 lentelė

Baltijos šalių lizingo portfelio ir apyvartos bei makroekonominių rodiklių koreliacijos koeficientų matrica

	Lietuva	Latvija	Estija	ES narės (Leaseurope narės)
BVP, mln. eur.	-0,7921 (p=0,002)	-0,8472 (p=0,001)	-0,9654 (p=0,000)	0,9372 (p=0,000)
VKI, proc.	0,6903 (p=0,013)	0,8948 (p=0,000)	0,0628 (p=0,846)	0,3474 (p=0,190)
Eksporto apimtis, mln. eur.	0,893 (p=0,000)	0,9519 (p=0,000)	0,9277 (p=0,000)	0,9312 (p=0,000)
Investicijos, mln. eur.	0,9513 (p=0,000)	0,9622 (p=0,000)	0,9667 (p=0,000)	0,9478 (p=0,000)

Šaltinis: sudaryta autorės pasitelkus STATISTICA paketą.

Nagrinėjant visų minėtų rodiklių įtaką lizingo portfeliui iškart, naudojamas **daugiamatės regresijos modelis**. Apdorojus duomenis STATISTICA paketu, nustatyti determinacijos koeficientai svyruoja nuo 0,9864 iki 0,9918 Baltijos šalyse, o ES lizingo modelio determinacijos koeficientas siekia 0,9318. Pagal šiuos modelius galima paaiškinti vidutiniškai 98,34 proc. Baltijos šalių lizingo portfelio dinamikos bei 85,58 proc. ES lizingo portfelio dinamikos (pagal pataisytąjį determinacijos koeficientą). Pagal p reikšmingumo kriterijų (kurio reikšmė neturi viršyti 0,05) galima teigti, jog sudaryti modeliai yra statistiškai patikimi, o visi minėti veiksniai turi įtaką lizingo portfelio pakitimams.

4 lentelė

Daugiamatės regresijos lygčių parametų statistika

	R ²	adj. R ²	p	Lygtis*
Lietuva	0,9864	0,9750	0,000	$y = -1433,05 - 0,35x_1 - 0,17x_2 + 2,64x_3 - 1,02x_4$
Latvija	0,9967	0,9939	0,000	$y = -361,09 - x_1 + 0,04x_2 + 0,47x_3 - 0,26x_4$
Estija	0,9918	0,9830	0,000	$y = -52,95 + 1,08x_1 - 0,18x_2 + 0,32x_3 - 0,78x_4$
ES (Leaseurope asociacijos narės)	0,9318	0,8556	0,000	$y = -566,63 + 0,84x_1 + 0,19x_2 - 1,3x_3 + 1,33x_4$

* x_1 – BVP, mln. eur., x_2 – VKI, proc., x_3 – eksporto apimtis, mln. eur., x_4 – materialinių investicijų lygis, mln. eur.

Šaltinis: sudaryta autorės.

Iš gautos lygties koeficientų matyti, kad pagal sudarytas lygtis galima išskirti tam tikras lizingo paslaugų portfelio kitimo tendencijas Baltijos šalyse ir ES narėse. Kaip matyti, tiek Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, tiek ES narėse dominuoja panašios tendencijos, kurios pateikiamos 5 lentelėje.

5 lentelė

Makroekonominių veiksnių dinamikos poveikis lizingo portfelio kitimui Baltijos šalyse ir ES narėse (Leaseurope asociacijos narėse) pagal daugiamatės regresijos modelių išraišką

	Lietuva	Latvija	Estija	ES narės (Leaseurope narės)
BVP	-	+	+	-
VKI	+	+	+	+
Eksportas	+	-	-	+
Materialinės investicijos	+	-	-	-

Šaltinis: sudaryta autorės.

BVP kitimas, priešingai teorinėms prielaidoms, sąlygotų lizingo portfelio mažėjimą Lietuvoje ir ES narėse, tačiau teigiamai įtakotų Latvijos ir Estijos portfelių dydžius. Augant kainų lygiui, daugiau lizingu, kaip finansavimo produktu, būtų naudojamos visuose tirtuose ekonominiuose vienetuose. Tai leidžia daryti prielaidą, jog brangstant bankų kreditams, lizingo, kaip alternatyvaus lėšų šaltinio, aktualumas auga. Eksporto augimas

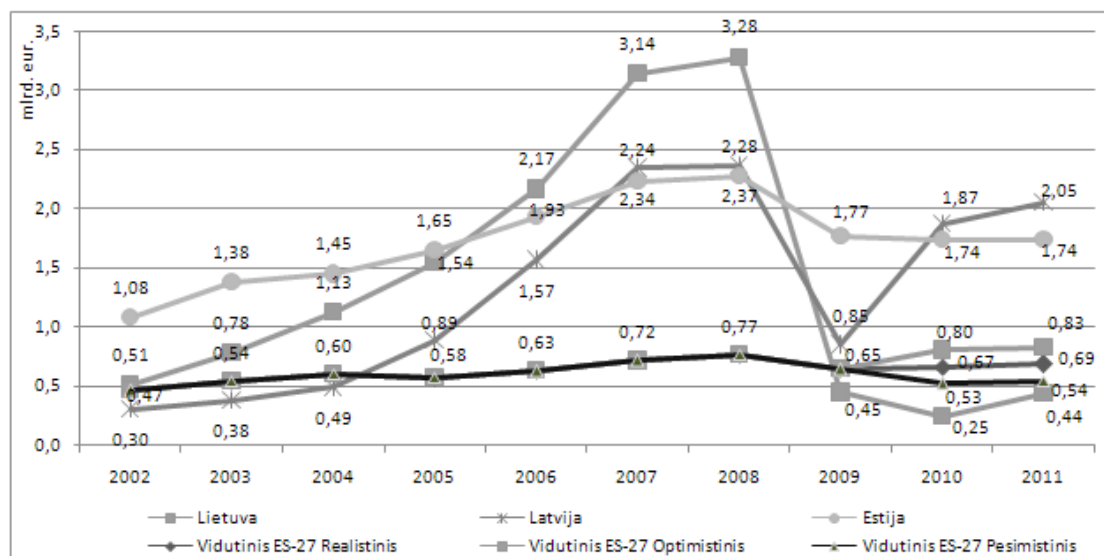
skatintų lizingo portfelio augimą Lietuvoje ir ES narėse (šalių juridiniai asmenys daugiau finansuotų įrengimus, kuriais gaminama eksportuojama produkcija), tačiau Latvijoje ir Estijoje šis ryšys yra atvirkštinis – kuo daugiau eksportuojama, tuo mažesnis lizingo portfelis – daugiau lėšų siekiama gauti iš bankų. Teoriškai pagrįstas ryšys tarp augančių materialinių investicijų ir didėjančio lizingo portfelio pasitvirtina tik Lietuvoje, tačiau kituose regionuose materialinės investicijos daugiau generuojamos kitais kreditavimo ar nuosavų lėšų būdais.

Lizingo portfelio prognozė 2010-2011 m.

Atlikus daugiamačę regresinę analizę, galima pakankamai nesudėtingai įvertinti lizingo portfelio kitimą 2010-2011 m. Prognozėms atlikti pasitelktos Eurostat, nacionalinių bankų, didžiausių Baltijos regiono bankų („Swedbank“, „SEB“ bei „DnB Nord“) bei statistikos departamentų makroekonomikos rodiklių prognozės. Prognozuojami scenarijai Baltijos šalims apima realistinį, o ES narių vidutiniško lizingo portfelio – pesimistinį, realistinį bei optimistinį variantus (95-105 proc. ribos), kurių reikšmės pateikiamos 4 pav.

Pagal bendrą Lietuvos lizingo portfelio prognozę 2010 m., portfelis turėtų pradėti pamažu augti, o Latvijos lizingo portfelis tiek 2010 m., tiek 2011 m. turėtų tik didėti. Estijos lizingo portfelio prognozuojamos reikšmės yra bene didžiausios tarp Baltijos šalių, tačiau bet koku atveju fiksuojamas portfelio mažėjimas. Kita vertus, 2011 m. Estijos lizingo portfelis turėtų pradėti augti. Pagal šias skirtingas tendencijas galima teigti, jog Estijos ekonomikos situacijai atsigaunant iki tam tikro lygio šalies juridiniai asmenys yra labiau linkę naudotis lizingo paslaugomis, tačiau jei ekonomikos situacija blogėja ar gerėja labai ženkliai, labiau rizikuojama ar priešingai – labiau draudžiamasi nuo augančios rizikos – pasirenkamas kitas finansavimo būdas, Lietuvoje ir Latvijoje sparčiau taikomas lizingo produktas vertintinas teigiamai – kitų finansavimo priemonių panaudojimas leistų mažinti itin didelius bankų kreditus privačiam verslui.

ES narių vidutinis lizingo portfelis turėtų ženkliai nusileisti Baltijos šalių rodikliams. Apibendrinant laikotarpio prognozę, galima teigti, jog optimistiniu variantu, vidutinis ES narių lizingo portfelis augs 2010-2011 m. (iki 0,83 mlrd. eur.), realiu variantu – augs labai nežymiai tiek 2010 m., tiek 2011 m. (iki 0,69 mlrd. eur.). Jei pasitvirtintų pesimistinės ekonomikos prognozės, tai lizingo portfelis 2010 m. turėtų ženkliai sumažėti (nuo 0,65 mlrd. eur. iki 0,53 mlrd. eur.), o 2011 m. gana nedaug išaugti bei pasiekti beveik 2003 m. lygį (0,54 mlrd. eur.). Tiek 2010 m., tiek 2011 m. ES vidutinis lizingo portfelis visais ekonomikos prognozės scenarijais turėtų atsilikti nuo Latvijos ir Estijos, tačiau viršyti gana ženkliai susitraukusį Lietuvos lizingo portfelį.

4 pav. Lizingo portfelio prognozė Baltijos šalyse ir vidutinio lizingo portfelio prognozė ES-27 (mlrd. eur.) pagal daugiamačę regresiją

Skirtingas Baltijos šalių ir ES narių vidutinio lizingo portfelio prognozes gali sąlygoti skirtingi šalių ekonomikų pajėgumai bei nevienoda lizingo paslaugų rinkos raida: Baltijos šalys lizingo paslaugas iš esmės plačiau pradėjo taikyti nuo 2002 m., o ES narių vidutinis lizingo portfelis visu nagrinėjamu laikotarpiu buvo daugmaž toks pat, t.y. dinamika nebuvo tokia ryški (nuo 0,47 mlrd. eur. iki 0,77 mlrd. eur. 2008 m., kai portfelis siekė maksimumą).

Tikėtina, jog ateityje prie lizingo rinkos augimo labiausiai prisidės naujųjų ES narių (Baltijos šalių) rinkos, kurios išaugus eksporto lygiui bus pamažu demonopolizuotos, o taikomi lizingo variantai bus labiau sofistikuoti bei šalių galimybė greitai prisitaikyti prie besikeičiančių rinkų sąlygų bus didžiulis privalumas palyginti su senosiomis ES narėmis, kurių lizingo rinka jau yra pakankamai išvystyta ir sudėtinga, kas sunkiai leidžia prisitaikyti prie naujovių.

Išvados

1. Lizingo paslaugos iki šiol traktuojamos nenevienareikšmiškai, nesutariama, ar tai nuoma, ar investicinis instrumentas, turintis tiek finansinių, komercinių, tiek ir teisinių, ir techninių bruožų. Straipsnio tyrimo metu nagrinėtas finansinis paslaugos aspektas, todėl galima teigti, jog lizingas – tai įmonės ilgalaikio finansavimo būdas, kai viename sandoryje veikia keletas rinkos ekonomikos elementų: ilgalaikio turto nuoma, ilgalaikio turto pardavimas išsimokėtinai ir kreditavimas už užstatą.

2. Apibrėžus lizingo sąvoką bei išnagrinėjus šios paslaugos privalumus ir trūkumus, paaiškėjo, jog suteikiami privalumai gali būti išnaudoti išvengiant paslaugos trūkumų:

3. Išnagrinėjus lizingo portfelio kitimą ir skvarbos rodiklio dinamiką Baltijos šalyse ir ES narėse tarptautinės lizingo asociacijos Leaseurope narėse, paaiškėjo, jog tiek lizingo paslaugų portfelio atveju, tiek skvarbos rodiklio atveju pirmauja Baltijos šalys, o ES vidutinis portfelis ženkliai atsilieka visu nagrinėjamu laikotarpiu, o skvarbos rodiklis auga tiek Baltijos šalyse, tiek ES. Visuose nagrinėtuose regionuose dažniausiai lizingo objektu pasirenkamos transporto priemonės (lengvieji automobiliai, krovininės transporto priemonės), pramonės įrengimai bei organizacijų bei biuro įranga, taip pat šiek tiek nekilnojamasis turtas.

4. Teoriniu aspektu apžvelgus Lietuvos ir užsienio autorių tyrimus priimtas teiginys, jog lizingo paslaugų dinamiką nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu įtakoja BVP, VKI, eksporto apimtys bei materialinių investicijų lygis. Visi minėtieji veiksniai, išskyrus infliacijos dinamiką, teigiamai įtakoja šio finansavimo produkto dinamiką.

5. Praktiniu atžvilgiu nustatytiems ryšiams patvirtinti atlikta koreliacinė veiksnių analizė, kurios koeficientų dėka paaiškėjo, jog sudaryti priklausomybės modeliai, kurių pataisytieji determinacijos koeficientai svyruoja nuo 0,85 iki 0,99, yra statistiškai patikimi o apžvelgus sudarytas lygtis galima išskirti tam tikras tendencijas: lizingo portfelio augimą lemia BVP augimas (Latvijoje ir Estijoje), kainų lygio augimas, eksporto augimas (Lietuvoje ir ES narėse vidutiniškai), o Lietuvoje – ir materialinių investicijų didėjimas. Augant kainų lygiui, daugiau lizingu, kaip finansavimo produktu, būtų naudojamos visuose tirtuose ekonominiuose vienetuose – brangstant bankų kreditams, lizingo, kaip alternatyvaus lėšų šaltinio, aktualumas auga. Teoriškai pagrįstas ryšys tarp augančių materialinių investicijų ir didėjančio lizingo portfelio pasitvirtina tik Lietuvoje, tačiau kituose regionuose materialinės investicijos daugiau generuojamos kitais kreditavimo ar nuosavų lėšų būdais.

6. Atlikus daugiamatę regresinę analizę, galima pakankamai nesudėtingai įvertinti lizingo portfelio kitimą 2010-2011 m. ES narių vidutinis lizingo portfelis turėtų ženkliai nusileisti Baltijos šalių rodikliams. Apibendrinant laikotarpio prognozę, galima teigti, jog optimistiniu variantu, vidutinis ES narių lizingo portfelis augs, realiu variantu – augs labai nežymiai, o blogiausiu atveju – gana ženkliai trauksis, bet 2011 m. nežymiai augs. ES vidutinis lizingo portfelis visais ekonomikos prognozės scenarijais turėtų atsilikti nuo Latvijos ir Estijos, tačiau viršyti gana ženkliai susitraukusį Lietuvos lizingo portfelį. Skirtingas Baltijos šalių ir ES narių vidutinio lizingo portfelio prognozes gali sąlygoti skirtingi šalių ekonomikų pajėgumai bei nevienoda lizingo paslaugų rinkos raida, o ateityje tikėtina, jog prie lizingo rinkos augimo labiausiai prisidės naujųjų ES narių (Baltijos šalių) rinkos, kurių eksporto bei materialinių investicijų lygiui augant taikomi lizingo variantai bus labiau specifiniai.

Literatūra

1. Aleknevičienė, V. (2005). Finansai ir kreditas: vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams, Vilnius, Enciklopedija.
2. Europos lizingo asociacijos (Leaseurope) statistinė informacija. Interaktyvus. Prieiga internete: [http://www.leaseurope.org/index.php?page=stats-surveys], žiūrėta 2010-05-02.
3. Krishnan, V. S., Moyer, R. C. (1994). Bankruptcy Costs and the Financial Leasing Decision // Financial Management, 23(2), 31-42.
4. Lakštutienė, A. (2005). Finansų ir ekonomikos augimo priklausomybės tyrimų svarba. Konferencijos „Ekonomika ir vadyba – 2005“ medžiaga, Kaunas, Technologija.
5. Poliūnaitė, E. (2009). Lizingo bendrovių teikiamų paslaugų reikšmė Lietuvos verslo įmonėms. „Ekonomika ir vadyba 2009“ studentų mokslinės konferencijos medžiaga, KTU.
6. Popeanga, V., Popescu, M. (2002). Financing Working Capital // Annals of the University of Petrosani, Economics, 2 (2002), 154-157.
7. Ramanauskas, T. Bankų kreditų didėjimas makroekonominiu požiūriu. Lietuvos bankas. Pinigų studijos Nr.3. Interaktyvus. Prieiga internete: [http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2005_3/pinigu_studijos2005_3.html#last40], žiūrėta 2010-05-16.
8. Startienė, G. (2002). Tarptautinės prekybos finansavimas: rizika, mokėjimai, kreditavimas. Kaunas.
9. Štreimikytė, S. (2004). Lizingo ypatumai Lietuvoje. „Ekonomika ir vadyba 2004“ studentų mokslinės konferencijos medžiaga, KTU, Technologija.
10. Vaškelaitis, V. (2003). Piniginiai atsiskaitymai: teorija ir praktika: mokėjimo priemonės ir technologijos, atsiskaitymų rizika ir jos valdymas, Vilnius.

Straipsnį recenzavo: Vilma Deltuvaitė (KTU)

Gintarė ALEKSANDRAVIČIENĖ

THE EVALUATION OF THE CONTRIBUTORS TO BALTIC STATE LEASING SERVICES DEVELOPMENT IN EU CONTEXT

Summary

The article deals with the Baltic states' and European Union members' (that are also members of international leasing association Leaseurope) leasing portfolio analysis: the dynamics, the penetration indicators, the investigation of the most common leasing object. The main goal of this article is to analyze the theoretical presumptions of the leasing services and to conduct the main determinants, that effect the different penetration of leasing in the Baltic states and EU. Firstly, the theoretical advantages and functions of leasing services are presented: it was cleared out, that the main contributors to leasing development are GDP, export level, inflation rate, material investment level and pieces of legislation, abundance of information to the businesses, the international loan ranking of the country, etc. In the result of this research after having analysed the relative indicators, the correlation and regression analyses are performed in order to measure the influence of the determinants and to forecast the volume of leasing services in the Baltic states and EU members in 2010-2011.